AUT, XLI, 2003, p. 43-56

# INTERFERENȚE DIALECTALE ÎN LEXICUL PREDICILOR LUI ANTIM IVIREANUL

de
Adina CHIRILĂ

Statutul predicilor mitropolitului Antim Ivireanul de „operă document" pentru situația socială, economică şi politică a Țării Româneşti la începutul secolului al XVIII-lea este evident, fiecare predică ținută la vreo sărbătoare sau cu prilejul unui eveniment din viața comunității (înscăunarea mitropolitului, înmormântarea vreunui creştin) construindu-se ca punte între sursa biblică transcendentală şi finalitatea persuasivă prin repetate referiri la contextul istoric concret, trăit şi analizat de orator. Dar şi din punct de vedere lingvistic, creația omiletică a lui Antim Ivireanul este un document. Cuvintele didahiilor vorbesc, în primul rând, despre starea vechii române literare către sfârşitul unei perioade de câteva secole, în care existența limbii române s-a desfăşurat în umbra slavonei, limba oficială în biserică şi în cancelaria domnească; în al doilea rând, ele consemnează începutul unui proces de modernizare, în special la nivelul vocabularului savant, în spiritul culturii laice europene, ale cărei mijloace de expresie lingvistică erau greaca şi latina; şi, în ultimul rând, din punct de vedere uman, cuvintele predicilor lui Antim, cele care reprezintă elementul popular al fondului utilizat, dezvăluie atitudinea personală față de limba română şi, prin ea, față de oamenii cărora li se adresa şi care se cerea să-l asculte, să-l înțeleagă şi să-l urmeze. Ne vom opri în cele ce urmează asupra acestui ultim aspect al vocabularului mitropolitului Antim Ivireanul.

Ca să înțelegem mai bine mecanismul alegerii cuvintelor utilizate în construcția expresiei lingvistice a predicilor trebuie să precizăm încă o dată că Antim a învățat româna, limba exilului său cultural, foarte târziu, din surse diferite atât din punct de vedere social, cât şi sub aspect dialectal. Prin intermediul cărților bisericeşti, Antim şi-a însuşit şi variantele literare de tip nordic, pe lângă cea sudică, la care avea acces nemijlocit ca membru al clerului muntean, căpătând în felul acesta o viziune de ansamblu asupra potențialelor mijloace de expresie care îi stăteau la îndemână. Pe de altă parte, caracterul predicii de discurs oral, adresat unei mase eterogene, îl obligă pe orator să se mențină lingvistic într-o zonă „neutră" a vocabularului, care să asigure finalitatea persuasivă imediată a mesajului divin, înțelegând prin „neutră" calitatea de a alege şi combina semne

BDD-A6331 © 2003 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:52 UTC)

lingvistice din arii dialectale, culturale şi stilistice diverse. Astfel, vocabularul popular de uz general în dacoromâna de la începutul secolului al XVIII-lea şi elementul cult specific variantelor stilistice ale vremii (ponderea cea mai mare o are lexicul de origine slavă veche şi slavonă, adoptat în limba română treptat, din momentul pătrunderii parţiale a scrierii slave pe teritoriul românesc şi, mai ales, din momentul adoptării liturghiei slave în oficierea cultului, probabil în secolele al X-lea – al XI-lea, şi până la sfârşitul secolului al XVII-lea, când limba română accede conştient, prin traducători şi scriitori originali, la statutul de drept, acela de limbă oficială a Bisericii româneşti şi a statului (G. Mihăilă, 17 / 119-122), completat de o seamă de termeni cu etimologie directă în greaca bizantină sau în neogreacă, în latină şi în limbi romanice) este însoţit în *Didahii* de un număr însemnat de cuvinte populare, caracteristice unor arii dialectale diverse. Antim foloseşte cu precădere varianta literară muntenească, însă, apreciind în egală măsură particularităţile celorlalte dialecte literare, apelează frecvent şi la termeni specifici variantelor literare româneşti de tip nordic.

În continuare vom exemplifica cele spuse mai sus prin câţiva termeni populari pe care mitropolitul Antim Ivireanul îi împrumută din aceste variantele literare.[1]

**Beteag**, adj. [< magh. *beteg* (DA)] „1. bolnav[2]”: „de va fi vreouna din oi beteagă, trebue şi făr'de voia ei să o lége şi să o pue jos să-i tae carnea cea putredă […] şi să-i pue căzuta doftorie…” (p. 137)[3]. Este un termen popular specific cu acest înţeles Moldovei, Banatului şi Transilvaniei, determinant deopotrivă al clasei animatelor umane şi animale. Cu un înţeles apropiat, acela de „invalid, cu defect fizic”, cuvântul este viabil şi în lexicul ce grupează Moldova cu Ţara Românească (4 / 396). La Antim Ivireanul, *beteag* este întotdeauna determinant pentru animate non-umane; pentru oameni, oratorul apelează la corespondentul de origine slavă *bolnav*: „ altă învăţătură trebui bărbatului şi alta muerii; [...] altă vindecare trebue celui sănătos şi alta celui bolnav” (p. 136). Se pare că folosit astfel, cuvântul îşi pierde o parte din semnificaţie, însă limbajul şi contextul în care este actualizat îi conferă o specializare necunoscută în variantele literare nordice. Astfel, *beteag* nu mai este doar sinonimul lui *bolnav*, ci este un lexem cu conotaţie specifică. Termenul apare pentru prima dată în

[1] Nu ne-am oprit asupra cuvintelor care grupează Ţara Românească şi Moldova, Transilvania sau Banat – Hunedoara (*bântui*, *clucsă*, *năstrapă*, *obroc*, *prunc*, *soroc*, *zavistie*, *zăticni*) sau asupra celor de origine maghiară, care sunt cunoscute în întreaga arie a dacoromânei (*giulgiu*, *sălaş*, *vicleşug* etc.).

[2] Am precizat doar sensurile cu care termenii apar la Antim Ivireanul.

[3] Exemplele şi citatele sunt extrase din Antim Ivireanul, *Opere*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de Gabriel Ştrempel, Bucureşti, Minerva, 1972.

BDD-A6331 © 2003 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:52 UTC)

literatura românească veche în *Tetraevanghelul* tipărit de Coresi în 1561[4]: „şi avĕ cū ei şcopi şi ōrbi şi mūți şi betĕgi...” (CT, 33 [r]). Prezența sa aici nu este surprinzătoare, dat fiind faptul că pentru realizarea tipografică a textului în varianta literară munteană, Coresi a avut în vedere texte similare anterioare, scrise în variante literare nordice, probabil, după cum susține I. Gheție, *Evangheliarul slavo-român* de la Sibiu, 1551-1553, alături de un text moldovenesc al *Evangheliei* (I. Gheție, 11 / 254). Norma munteană impunea, în acest caz, termenul *bolnav*, care, de altfel, apare în text mult mai frecvent (de paisprezece ori), în timp ce corespondentul său nordic, de trei ori. Îl găsim şi în *Noul Testament* de la Bălgrad, 1648, alături de *bolnav*: „Iară când fu sara, adusără cătră El toți beteagii şi îndrăciții” (NT, 42 [r]).

**Borătură**, s.f., „vărsătură, vomă”: „iară ne întoarcem [...] ca câinele la borăturile sale” (p. 95). Este un derivat al verbului **a borî** (< lat * *abhŏrire*, „a urî”, DA; et. nec., DEX, MDA). Dacă este valabilă prima soluție etimologică, semantismul românesc a luat naştere prin confuzia firească a reacției de a vomita cu ideea de „a disprețui, a se scârbi de, a urî”. Dată fiind posibila etimologie latină şi vechimea termenului, unii lingvişti îl consideră general cunoscut în dacoromână în perioada la care ne referim. Totuși, Mariana Costinescu îl integrează grupului de cuvinte populare specifice Moldovei, Transilvaniei (excluzând sud-estul), Banatului, uneori şi Olteniei (4 / 189, 394). A fost atestat şi în *Pravila* tipărită de Coresi în intervalul 1560-1562, care prezintă, alături de norma munteană a textului, şi un strat lingvistic de tip nordic (probabil moldovenesc), pus pe seama izvorului ce a stat la baza versiunii tipărite (I. Gheție, Al. Mareş, 12 / 112): „Cine va borî după nafură beat, post 40 de zile, iară de boală 3 zile. Borâtura să o îngroape lângă oltari...” (CPrav., 10 [v]). Desigur, Antim Ivireanul îl putea cunoaşte din această carte bisericească de drept canonic, dar l-ar fi putut descoperi şi în alte lucrări bisericeşti nordice, ca, de pildă, *Noul Testament* de la Bălgrad (1648): „Pentru-aceaia că neci eşti rece, nece caldu, ce numai de-abiia cald, borî-te-voiu pre tine afară din gura Mea” (NT, 306 [r]).

**Cinie**, pl. **cinii**, s.f. [< sl. *činije* (DLRLV, DA)] „unealtă, sculă”: „Fieştecare vânătoriu îşi gătéşte sculele şi ciniile meşterşugului său...” (p. 97). Este un cuvânt specific Moldovei (DLRLV). Unul din textele moldoveneşti în care apare constant este *Carte românească de învățătură*, pravila elaborată sub domnia lui Vasile Lupu, Iaşi, 1646: „...atuncea sveatnicul nu să va certa ca cel vinovat, ce mai de multe ori creade giudețul

[4] Informațiile privind prima atestare a cuvintelor sunt preluate din H. Tiktin, *Rumänisch-Deutsches Wörterbuch*, ed. a II-a, überarbeitete und ergänzte Auflage von Paul Miron, Band I-III, Wiesbaden, Otto Harrassoowitz, 1986, 1988, 1989.

BDD-A6331 © 2003 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:52 UTC)

cum acelea cinii s-au dat pentru alte treabe, iară nu să facă lucruri ca acealea reale" (*Prav*. 1646, gl. 72. 2). În *Îndreptarea legii*, pravila din timpul domniei lui Matei Basarab, care reproduce în bună măsură textul lucrării anterioare, Târgovişte, 1652, cuvântul nu apare deloc, fiind înlocuit de sinonime. De pildă, în fragmentul similar, apare termenul de origine greacă *dichis*: „...atunce sfeatnicul nu se va pedepsi ca cel vinovat. Iară mai de multe ori creade judecătoriul cum aceale dichise se-au dat pentru alte trebi, iară nu să facă lucruri ca acealea reale" (*Prav*. 1652, gl. 46. 2). Antim Ivireanul l-ar fi putut întâlni şi în cartea lui Dosoftei, *Viaţa şi petreacerea svinţilor*.

**Filér**, s.m. [< magh. *fillér* (DA, DER)] „centimă dintr-o coroană austriacă, bănuţ": „...putem lua pildă de pe cei doi filéri ai văduvei..." (p. 52). Termenul este în relaţie directă cu realitatea politică şi economică a Transilvaniei secolului al XVII-lea şi al XVIII-lea. Cuvântul este atestat prima dată în *Evangheliarul slavo-român* de la Sibiu, 1551-1553: „nu verü eşi de acolo panü verü da cé filérü mai micü" (Ev. 1551-1553, 6 $^{v}$) şi apare frecvent în textele ce reprezintă variantele literare de tip nordic. Termenul este întrebuinţat şi în textele munteneşti, ca împrumut din textele nordice care au stat la baza elaborării acestora, în *Tetraevanghelul* lui Coresi: „Au nu doaō pâsârĕle preţuiescu-se ѧntru ѧ filĕrĭu?" (CT, 20 $^{r}$), „ō văduō săracâ, aruncâ doi filĕri" (CT 98 $^{r}$) sau, la sfârşitul secolului al XVII-lea, în *Biblia de la Bucureşti* (1688): „Pănă unde vei da pre cel de apoi filer" (BB, II, *Matei* 5, 26). Teoretic, Antim Ivireanul ar fi putut prelua acest cuvânt din oricare dintre textele menţionate mai sus, însă, cu siguranţă, prezenţa termenului respectiv în cuprinsul *Bibliei*, textul sacru cel mai important din perioada veche a scrisului românesc, nu putea trece neobservată de către mitropolitul Ţării Româneşti.

**Holdă**, s.f. [< magh. *hold* „măsură, baniţă; iugăr" (DA, DER)] „câmp semănat, lan": „Un om oarecarele făcu cină şi chiemă pre mulţi şi ei nu vrea să meargă, puind fieştecarele la mijloc pricini: unul că au cumpărat holdă şi mérge să o vază..." (p. 128). A intrat în limba română în epoca feudală, o dată cu alţi termeni de origine maghiară, din diverse domenii (G. Ivănescu, 14 / 440-441). Este cuvânt popular specific Transilvaniei (4 / 190). Termenul apare pentru prima dată în literatura epocii vechi în *Evangheliarul slavo-român* de la Sibiu: „semúnúnd semúnţa buna @n holda sa" (Ev. 1551-1553, 44 $^{r}$ şi pass.) şi apoi în toate cărţile ce reproduc scrieri biblice, traduse în variantele literare nordice: *Palia* de la Orăşie, 1581-1582: „Să neştine vor face pagubă în vinie altui om, au în sămănătură, şi-ş va slobodzi dobitocul său în holdele altuia a face pagubă, să plătească dentru a sa sămănătură şi den vinie cu cei mai bun" (PO, 250),

BDD-A6331 © 2003 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:52 UTC)

*Noul Testament* de la Bălgrad: „Asamănă-să Împărăţiia ceriului omului celui ce samănă sămânţă bună în holda sa” (NT, 17 [v]) etc.

**Livej**, s.f. [< magh, *leves* „supă” (DA, DER)] „1. supă, 2. oţet scos din borhotul rămas de la ţuică (Oltenia)”: „meşterşugesc băutura [...] cu livej” (p. 102). Termenul a fost atestat pentru prima dată la Antim Ivireanul, care îl preia fie din graiul ardelenilor de peste munţi, fie din părţile Olteniei, unde a fost, probabil, adus în cursul migraţiilor unor grupuri de locuitori din Crişana şi din Ardealul de la nord de linia Alba-Iulia – Miercurea-Ciucului în Ţara Românească (G. Ivănescu, 13 / 203).

**Luţifer**, s.m., „Lucifer, prinţul demonilor”: „omul să abătea cu toate puterile sufletului spre acéia ce iubiia Luţifer şi dracii” (p. 60). Cuvântul cu pronunţie maghiară (L. Tamás, 21 / 511) îl dublează pe românescul moştenit din latină **Luceafăr** (< lat. *Luciferum*), atestat în textele rotacizante, prezent şi în didahiile lui Antim Ivireanul: „şi au născut singur satana, carele era înger şi să numiia Luceafăr” (p. 49). Alternanţa *Luceafăr/Luţifer* presupune o distincţie şi în planul semantic al textului: primul termen are conotaţie pozitivă, denumind îngerul cu statutul iniţial, de făptură a raiului, în timp ce al doilea termen este negativ, denumind îngerul pervertit, devenit demon. Alteori, această distincţie nu se realizează decât în context: „Luceafărul n-au putut să se mai sue, căci îl atârna păcatul în jos” (p. 49).

**Meşterşug**, s.n. [< magh. *mesterség* (DLR)] „1. unealtă, instrument, ustensilă, 2. îndeletnicire”: „nu s-au slujit cu arme [...] nici cu alte meşterşuguri asémenea acestora” (p. 4). Prezenţa lui **r** (sau **n**) în interiorul cuvântului se datorează faptului că era perceput ca termen compus (cf. *hiclenşug* < magh. *hitlen* + suf. *-ség*); dispariţia consoanei s-a produs când termenul a ajuns să fie folosit pe scară largă, iar sentimentul compunerii s-a pierdut (Al. Rosetti, 19 / 538). În tipăriturile de tip nordic cuvântul este prezent cu ambele forme, *meşterşug* şi *meşteşug*: „Deci fiind rudă lui Dumnezău, să nu ni să pară că Dumnezău Să asamănă aurului sau argintului sau pietrilor celor cioplite cu meşterşug şi de chibzuialele omului” (NT, 158 [v]) sau „Bărbaţilor, ştiţi că dentru acest meşteşug iaste dobânda noastră” (NT, 160 [v]) etc. La Antim Ivireanul există şi forma *meşteşug*: „Doftorii cei desăvârşit şi înţelepţi atunci mai mult măresc lauda meşteşugului lor, nu când cu hier şi cu foc luptă patima să o supue...” (p. 3).

Cu un alt înţeles, acela de „uneltire, cursă”, cuvântul este specific Moldovei (4 / 190). Probabil că Antim are în vedere această accepţiune când îl foloseşte alături de *cinie* „unealtă”, de asemenea specific Moldovei (vezi supra).

BDD-A6331 © 2003 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:52 UTC)

Termenul apare pentru prima dată în textul *Apostolului* tipărit de diaconul Coresi la Braşov, în care, pe lângă stratul lingvistic muntenesc preponderent, există şi unul nordic, datorat unui exemplar ce a stat la baza versiunii coresiene şi care este, la rândul său, o copie după un izvor bănăţean-hunedorean sau sud-vest ardelean (I. Gheţie, Al. Mareş, 12 / 114). În *Hronograful* lui Moxa apare de câteva ori: „cu mare chinŭ şi meşterşugŭ deabiia dobândi cetatea” (MC, 145) etc. Termenul este păstrat de revizorii textelor şi în *Biblia* de la Bucureşti, atât în *Vechiul Testament*, care are la bază un text tradus din limba greacă de către Nicolae Milescu Spătarul şi revizuit succesiv în Moldova şi Muntenia, cât şi în *Noul Testament*, la realizarea căruia s-a avut în vedere *Noul Testament* de la Bălgrad: „Lucru de meşteşug de pietri, săpătură de pecête” (MLD, II, *Exodus*, 28, 11), „Acesta, meşterşuguind neamul nostru, au chinuit pre părinţii noştri” (BB, II, *Fapte*, 7, 19).

**Plod**, s.n./m. [< v.sl. ѥѣѳ́ (DLR), *plodŭ* (DER)] „1. sămânţă, rod, 2. prunc”: „Căldura soarelui are lucrare firească a dărui copacilor, erburilor, pietrilor scumpe plodurilor pământului vieţuitoare, umejoasă şi îngrăşătoare putére spre creştere” (p. 58). Lipsit de orice conotaţie peiorativă în limba română veche, cu cea de-a doua accepţiune, termenul, împreună cu derivatul verbal **a plodi** „a naşte, a se înmulţi”, este uzual în regiunea Banat – Hunedoara (- Oltenia) – Transilvania de sud-est (4 / 190). Cuvântul este mai întâi atestat în textele rotacizante: „plinră de milosti, de plodulu, bunrătaţiloru, fără păreare şi nefăţarrnică. Plodu*l* dereptaţiei întru împăcare seamără-se făcându pace” (CV, 63 $^{v}$), „Şi sămărară agre şi răsădiră vinĭ şi féceră plodu de viĭaţă” (PS, 181 $^{v}$). Îl găsim apoi în toate cărţile reprezentative pentru variantele literare de tip nordic, uneori alături de sinonimul *rod*: „şú déde plodŭ, acesta o sutú, acésta şáse zécŭ ” (Ev. 1551-1553, 42 $^{r}$), „însă den plodul pomului ce iaste în mijlocul raiului, poruncit-au noao Dumnezeu să nu mâncăm” (PO, 18), „Iară Sarai era fără plod şi nu avea feţi” (PO, 42) etc. În tipăriturile diaconului Coresi, termenul este frecvent, de asemenea: „Façeţi amu plodŭ destoinicŭ de pocâinţâ” (CT, 4 $^{v}$), „Sau façe-va lemnūl būnŭ şi plodulŭ lūi būnŭ saū façe-va lemnūl rău şi plodulŭ lūi rău saū” (CT, 25 $^{r}$), în *Liturghier* (CL, 34 $^{r}$) etc. Antim Ivireanul l-ar fi putut prelua atât din surse munteneşti, cât şi din textele nordice pe care le-a avut la îndemână.

**Ponoslui**, v. [< magh. *panaszol* (DLR), *panaszolni* (Al. Rosetti, 19 / 433, Densusianu, 7, II / 344)] „a defăima, a calomnia”: „în loc de a-i iubi [pe preoţi, n.n.] şi a ne cuceri lor, noi îi grăim de rău şi-i ponosluim” (p. 82). Cuvântul face parte din lexicul popular curent în ariile nordice ale vechii române literare (Moldova, Transilvania, excluzând sud-estul, Banat), (4 / 189). Este atestat mai întâi în *Codicele Voroneţean*: „Iară se

BDD-A6331 © 2003 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:52 UTC)

neştinre de voi lipsitu easte de mândrie, se ceară de la Dumnedzeu, cela ce dă tuturoru prostu şi neponosluindu, şi da-se-va lui" (CV, 55 [v]) şi reprezintă o prezenţă constantă în textele de tip nordic, precum *Evangheliarul slavo-român* de la Sibiu: „începu Isus a ponoslui cetúţilorü" (Ev. 1551-1553, 33 [v]), *Noul Testament* de la Bălgrad: „Ponosluiia-i Iuda" (NT, 122 [r]) ş.a. **Ponoslui** şi **ponoslu** apar o singură dată şi la Mihail Moxa: „Dumnezeu ştiu aceastia şi le ponoslui neascultaria lor" (MC, 74), „le scrise seamne în obraze slove de ponoslu" (MC, 158). Termenul apare în *Biblia* din 1688, în cartea a patra a *Pentateuculuí*: „Şi adusără ponoslu pământului carele au socotit pre el cătră fiii lui Israil, zicând..." (MLD, IV, *Numerii*, 13, 33).

**Price**, s.f. [< v.sl. *pritŭča* (4 / 179), slavon. ïðè÷à, ïðèò÷à, ïðèòú÷à (DLR) „ceartă, neînţelegere"]: „Zice fericitul Pavel la capul cel dintâi cătră romani, stih 29: să fim plini de toată nedreptatea, [...], de ucidere, de price, de înşălăciune, de nărav rău" (p. 155). Este un cuvânt popular specific Moldovei (4 / 190). Ca termen pătruns în textele culte, el este atestat mai întâi în *Psaltirea Scheiană*, apoi şi în alte texte nordice: „Şi puşă înveştiré mé sacu, şi fuïu loru în price" (PS, 104 [v]). *Noul Testament de la* Bălgrad nu consemnează substantivul **price**, în schimb apare verbul **a prici** „a certa": „Nu va prici, neci va striga, neci va auzi cineva în uliţă cuvântul lui" (NT, 15 [v]). În *Biblia de la Bucureşti*, în *Noul Testament*, apar **price** şi **a prici**: „Făcutus-au price între farisei şi între sadochei" (BB, II, *Fapte*, 23, 7), „Nu va prici, nici va striga, nici va auzi cineva în ulițe glasul lui" (BB, II, *Matei*, 12, 19). În *Vechiul Testament*, cuvântul este folosit numai în sintagma *Apa Pricii*: „Aceasta e Apa Pricii, căci se-au suduit fiii lui Israil înaintea Domnului" (MLD, IV, *Numerii*, 20, 13 etc.).

**Răpşti**, v. [< slavon. (v.sl.) ðúïúòàòè, ðúïúm@ (DLR)] „1. a murmura, a cârti": „Nu te face trist ca copiii ce-i duc la şcoală; nu răpşti împotriva zilelor celor curate" (p. 101). Cuvântul este popular, fiind uzual mai ales în Moldova (4 / 394). Deşi specific unei variante nordice, termenul este atestat şi în *Tetraevangheliarul* coresian: „Ştiū Isus ѧtrū ēlūşi că râpştescü učenicii lui" (CT, 197 [r]), „râpştirâ fariseii şi cărtŭlarii grâirâ" (CT, 154 [r]). Antim Ivireanul ar fi putut cunoaşte cuvântul din cărţile munteneşti ale diaconului, dar şi din textele religioase de tip nordic. Una din aceste cărţi a fost *Noul Testament* de la Bălgrad, care trebuie să fi existat în biblioteca Mitropoliei Ţării Româneşti, ca primă traducere integrală a acestui amplu text biblic: „Iară viind şi cei dentâi, le părea că vor lua mai mult; şi luară şi aceia câte un denariu. Iară daca-i luară, răpştiră spre domnul casei..." (NT, 26 [r]). În fragmentul similar din *Biblia* din 1688, cuvântul este păstrat: „Iară deaca-i luară, răpştiră spre domnul casei" (BB, II, *Matei*, 20, 11).

BDD-A6331 © 2003 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:52 UTC)

**Rărunchi**, s.m. [< lat. *renunculus*, (DLR); G. Ivănescu, 14 / 115, aduce în discuție şi un posibil etimon latinesc **renuculus*] „1. rinichi, 2. măruntaie”: „ispitéşte inimile şi rărunchii” (p. 92). Aria de difuzare a termenului cuprinde întreaga regiune nordică a dacoromânei. Antim Ivireanul îl foloseşte în locul lui *rinichi*, specific variantelor literare sudice (4 / 393), şi are în vedere mai ales cel de-al doilea înțeles. În variantele literare de tip nordic, termenul este atestat pentru prima dată în *Palia* de la Orăştie: „Si ia toată grăsimea aceaia care acoapere meţele şi grăsimea de pregiur ficat [!] şi cei doi rărunchi cu grăsimea lor depreună şi o aprinde spre oltariu” (PO, 276), dar se pare că a avut o circulație mai largă în textele româneşti vechi, de vreme ce este atestat şi în ms. 45 utilizat în editarea *Bibliei de la Bucureşti* (V. Arvinte, 2 / XXII, LXXI).

**Sârgui**, v. [< magh. *szorog* (Densusianu, 7, I / 241, DLR, 4 / 181), < *sârg* + *-ui* (DEX, MDA)] „a-şi da silința, a se grăbi”: „sârguiaşte de o du în besérică fără de nici o zăbavă” (p. 45). Cuvântul este atestat prima dată în *Psaltirea Scheiană*: „Plécă cătră mère urekiïa ta, srăguïaşte şi ïa-me” (PS, 44 $^{r}$).

**Sicriu**, s.n. [< magh. *szekrény* „ladă, cutie”(DLR)] „1. dulap, ladă, cutie, sertar, 2. coşciug”: „Întru ale sale au venit Domnul, nu prin umbră, ci chiar şi înfățişat să aduce, ca pre un jărtăvnic pre pământ, cu pohfală de sicriiul cel însufleţit, adecă de sfânta Fecioară, de care sicriu s-au atins vameşul şi s-au îndreptat...” (p. 30). În fragmentul de față, sensul este acela de „cutie în care sunt închise lucruri de preț”. Cu ambele accepțiuni, termenul era viabil pentru aria nordică a dacoromânei (4 / 393); Antim Ivireanul îl preferă în locul altor cuvinte, de pildă, pentru semnificația sa specială. Termenul apare de mai multe ori în cuprinsul *Vechiului Testament* din *Biblia de la Bucureşti*, întotdeauna cu un alt înțeles („coş, corabie, arcă”) decât acela conținut de corespondentul său muntean, *coşciug* [< v.sl. *kovŭčegŭ*], cuvânt propriu Țării Româneşti (4 / 390, 395): „Şi de vrême ce nu mai putea să-l ascunză, luo lui mumă-sa un sicriu de papură şi-l unse cu zmoală...” (MLD, II, *Exodus*, 2, 3) etc.

**Sudui**, v. [< magh. *szidni* (DLR, DER, Densusianu, 7, I / 241-242)] „a înjura, a ocărî”: „cel ce sudue pre preoț pre însuşi Dumnezeul nostru sudue şi necinstéşte” (p. 173). Este un cuvânt popular, specific în epoca veche întregii arii nordice a dacoromânei (4 / 393). Varianta literară de tip sudic cunoştea echivalentul **înjura** (< lat. *injuriare*, 4 / 189). Verbul este însoțit la Antim Ivireanul de substantivul **sudalmă** (< magh. *szidalom*): „[Dumnezeu] iaste mânios de sudălmile [...] ce-i fac în toate zilele păcătoşii” (p. 215). Este atestat prima dată în *Catehismul* tipărit de Coresi,

BDD-A6331 © 2003 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:52 UTC)

care are la bază unul sau mai multe texte realizate în arii nordice ale teritoriului lingvistic dacoromân (I. Gheție, 11 / 253): „vă rugăm toți sfinții părinți, oare vlădici [...] necetind să nu judece, nece să săduiască...” (CCat, 2 $^{r}$). Se află şi în *Epilogul Tetraevanghelului* coresian: „După aceaea vă rugăm toți sfenți părinți [...] necetind să nu judece, nece să săduiască” (CT, 249 $^{r}$). Antim Ivireanul l-ar fi putut întâlni aici sau în *Îndreptarea legii*, care reproduce fragmente din *Pravila* lui Vasile Lupu: „Dece dentr-acestea lucruri să ia seama să cunoască carea e sudalmă mare şi mică, şi aşa judecătoriul poate pre voia lui să cearte pre cela ce suduiaşte” (*Prav.*1652, gl. 107. 1 ş. urm.), ori în *Biblia* din 1688: „Pre arhiereul lui Dumnezău suduieşti?” (BB, II, *Fapte*, 23, 4), „Şi suduia nărodul pre Moisi” (MLD, IV, *Numerii*, 20, 3).

**Tămădui**, v. [< magh. *támadni* „a se ridica” (DLR, G. Ivănescu, 14 / 440-441)] „a (se) vindeca de o boală”: „darul Duhului Sfânt [...] pururea tămăduiaşte céle neputincioase şi célia care nu sunt desăvârşit le împlinéşte...” (p. 41). Apar şi derivatele **tămăduire** şi **tămădui**: „bunătatea ce-au arătat spre folosul turmei sale [...] iaste [...] tămăduirile céle de multe féliuri...” (p. 139), [Luceafăr], dintr-atâta lumină ce avea s-au făcut decât toate negréțele şi decât toate întunérecele mai negru şi mai întunecat şi iaste să se osândească în véci nesfârşit pentru căci nu are tămăduială, nici vindecare rana lui, că fiind duh, nu are pocăință” (p. 49). Găsim în acest fragment o altă fațetă a tehnicii oratorului în folosirea sinonimelor: dacă în cazul lui **beteag** – **bolnav** alegerea se făcea în funcție de determinatul extralingvistic, în privința variației **tămăduire** (**tămăduială**) – **vindecare** (ca şi în cea a perechilor **negréțe** – **întunéreci** şi **mai negru** – **mai întunecat**) funcționează principiul augmentării expresiei în fața unui auditoriu care trebuia convins de justețea ideilor expuse (cf. E. Negrici, 18 / 200 şi urm.). Cuvântul apare prima dată în textele rotacizante: „tremite-veri aburulŭ lorŭ şi s**#** vorŭ tămădui” (PS, $217_{18\text{-}19}$). Antim Ivireanul l-a găsit în *Biblia de la Bucureşti*: „Ceia ce avea boale în ostrov mergea şi să tămăduia” (BB, II, *Fapte*, 28, 9).

**Trufaş**, adj., „1. mândru, orgolios, 2. strălucitor, splendid”: „au vrut să ne învéțe să nu fim trufaş, să nu cérem măriri deşarte” (p. 206). Cuvântul este un derivat pe teren românesc de la *trufă* „trufie” [< lat. *trufa* (DLR)]. În limba latină dunăreană a intrat din greacă (τρυφή „desfătare, moliciune”), în urma contactului direct dintre cele două culturi, în secolele al II-lea – al III-lea (H. Mihăescu, 16 / 61-62). O părere diferită de a majorității lingviştilor are Al. Ciorănescu, care îl pune în legătură cu lat. *triumphus*, ajuns în limba română „prin intermediul unor idiomuri slave în care s-ar fi pierdut nazala” (DER). Face parte din fondul popular al vechii române literare, cu difuzare în Banat-Hunedoara – Moldova (4 / 190). Este

BDD-A6331 © 2003 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:52 UTC)

atestat cu valoare substantivală în textele rotacizante: „Dumnedzeu trufaşiloru protiveaşte-se, e smeriţiloru dă bunrătate” (CV, 64 $^{v}$), „trufaşulŭ cu okĭul şi nesăturatul cu înrema, cu acesta nu mâncaĭu” (PS, 162 $^{v}$). Termenul a pătruns şi în cărţile coresiene: „Că deşertă şi zdrobi preaînălţatulŭ trufaşulŭ vrăjmaşulŭ nostru, diavolulŭ” ($CC_2$, 124). Cuvântul nu apare în *Biblia de la Bucureşti*, în schimb, există **trufie**, în expresia *a face în mână cu trufie*, „a face ceva cu trufie, cu mândrie”: „Şi sufletul care va face în mână de trufie...” (MLD, IV, *Numerii*, 15, 28).

Exemplele menţionate mai sus ilustrează faptul că Antim Ivireanul introduce sau determină o mai largă circulaţie în varianta literară sudică a unor termeni comuni întregii arii nordice a dacoromânei (*rărunchi*, *sicriu*, *sudui*) sau numai unor anumite zone din nordul teritoriului românesc: *price*, *răpşti* în Moldova; *beteag*, *borătură*, *ponoslui* în Moldova – Banat – Transilvania, fără sud-est, şi, în cazul lui *borătură*, şi Oltenia; *trufaş* în Moldova şi Banat – Hunedoara; *plod* în Banat – Hunedoara şi Transilvania de sud-est; *filér*, *holdă*, *meşte*(*r*)*şug*, *tămădui* în Transilvania sau, pentru *livej*, şi Oltenia.

Din punct de vedere etimologic, cei mai mulţi sunt de origine maghiară, mai puţin *cinie*, *plod*, *price*, *răpşti* (care sunt vechi slavi), *rărunchi* (moştenit din latină) şi *borî* (cu etimologie incertă, latină sau necunoscută).

Recurgerea la astfel de termeni când varianta literară muntenească ar fi putut furniza alte sinonime pentru noţiunile în discuţie nu credem că se face la Antim Ivireanul după criterii estetice, deşi, de multe ori alegerea şi combinarea semnelor lingvistice generează un efect artistic. Întreaga trudă a construirii discursului religios trebuie să se fi desfăşurat în direcţia revigorării spirituale a păstoriţilor. Pe de o parte, cuvintele populare reduc distanţa dintre amvonul ocupat de unul din cei mai eruditi mitropoliţi ai vremii şi norodul eterogen, pe de altă parte, cele străine ascultătorilor atrag atenţia şi sporesc interesul pentru realitatea extralingvistică la care se face referire (de ex. *răpşti*, *sudui*, *tămădui* etc.). Aparentele serii sinonimice care se creează sunt de fapt grupuri de termeni specializaţi, care nu intră niciodată în combinaţie cu alţi determinaţi decât cei destinaţi de orator *a priori* (v. supra, *beteag-bolnav* sau, între cuvintele de proveniență cultă, cum sunt *evreu-jidov*: *evreu* este pus în legătură cu una din epistolele *Noului Testament*, adresată poporului ales, pe când *jidov* sau *jidovime* face referire la neamul respectiv: „[au pus Dumnezeu] pre Petru, pentru ca să fie întru stăpânirea zilii a dumnezeeşti cunoştinţe întru jidovime” (p. 57). În unele cazuri, cuvântul împrumutat presupune o uşoară atitudine de dispreţ faţă de semnificat, vizibilă în context. Este cazul lui *Luţifer*, îngerul căzut, dezonorat, duşmanul înfrânt al dumnezeirii şi al celor care îl urmează pe

BDD-A6331 © 2003 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:52 UTC)

Hristos. Altădată, termenul străin este folosit tocmai pentru conotația specială pe care corespondentul său muntean nu o are (de ex. *sicriu*).

Termenii împrumutați de Antim Ivireanul din variantele literare nordice aparțin unui număr restrâns de câmpuri semantice. Cuvintele, în majoritatea lor, numesc realitatea concretă imediată sau sunt abstracte, cu legătură în domeniul umanului: corpul (părți ale corpului, stări fiziologice, acțiuni referitoare la corp): *beteag*, *borătură*, *rărunchi*, *tămădui*; trăsături morale: *trufaş*; atitudini față de semeni şi acțiuni referitoare la relațiile umane: *ponoslui*, *price*, *răpşti, sudui*; acțiuni diverse: *sârgui*; viața materială (ocupații, agricultură, unelte, bucătărie, comerț, administrație): *cinie*, *filér*, *holdă*, *livej*, *meşterşug*, *plod*, *sicriu*. Numai *Luțifer* aparține câmpului semantic al vieții spirituale. Cât despre *sicriu*, contextul în care acesta este folosit de către Antim Ivireanul (v. supra) îi conferă o valoare metaforică, înscriindu-l, involuntar, în limbajul artistic.

În sfârşit, se pune problema surselor de unde oratorul selectează cuvintele. Am văzut în explicația dată fiecărui termen, că Antim Ivireanul le-ar fi putut cunoaşte din cărțile munteneşti, unde au fost preluate din variantele literare nordice, prin intermediul unor lucrări care au stat la baza tipăririi unor scrieri bisericeşti în varianta literară muntenească sau au fost introduse, voit sau accidental, de către traducători şi diortositori, dintre care unii erau originari din părțile nordice ale țării. Între aceste cărți trebuie semnalată *Biblia de la Bucureşti*, cu o importanță deosebită pentru cultura teologică a vremii, primul text biblic tradus integral şi tipărit în limba română, având la bază texte realizate în variante literare de tip nordic: o traducere din limba greacă a *Vechiului Testament*, opera lui Nicolae Milescu Spătarul, cu manuscrisul 45, care dovedeşte o revizie moldovenească, prealabilă reviziei finale munteneşti[5], şi textul *Noului Testament* de la Bălgrad, din 1648[6]. Probabil că Antim Ivireanul a avut la îndemână şi cărți elaborate în variantele literare nordice, cu o circulație semnificativă în întregul spațiu românesc, având astfel posibilitatea de a cunoaşte în mod direct lexicul de tip nordic.

Vocabularul popular de proveniență nordică din predicile mitropolitului muntean Antim Ivireanul nu se remarcă prin cantitate. Credem că în desfăşurarea actului retoric ecleziastic alegerea termenilor corespondenți din varianta literară sudică nu ar fi ştirbit, din punct de vedere denotativ, înțelesul discursului. Din acest punct de vedere, efortul

[5] V. N.A. Ursu, *Noi informații privitoare la manuscrisul autograf şi la textul revizuit al* Vechiului Testament *tradus de Nicolae Spătarul (Milescu)*, în *Biblia 1688*, II, Text stabilit şi îngrijire editorială de Vasile Arvinte şi Ioan Caproşu, Iaşi, Editura Universității „Al. I. Cuza", 2002, p. I, II şi urm.

[6] V. Alexandru Gafton, *Relația dintre* Noul Testament de la Bălgrad *(1648) şi textul corespunzător din* Biblia de la București *(1688)*, în *op. cit.*, p. LXXXIII.

BDD-A6331 © 2003 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:52 UTC)

predicatorului poate părea unul gratuit. Conotațiile speciale pe care aceste cuvinte le aduc, ca împrumuturi, în varianta literară munteană sprijină însă mai mult pragmatica textului. Prezența elementului popular nordic este rezultatul unui demers conştient de selectare a mijloacelor lingvistice optime, în viziunea personală a oratorului, pentru realizarea imaginii dorite.

Din păcate, situația de operă orală a predicilor lui Antim Ivireanul, cu transpunere foarte târzie în variantă tipărită, nu ne permite să facem observații sigure în privința influenței imediate pe care acestea ar fi avut-o asupra vocabularului specific variantelor literare muntene.

## IZVOARE


BB – *Biblia 1688*, I-II, Text stabilit şi îngrijire editorială de Vasile Arvinte şi Ioan Caproşu, Iaşi, Editura Universității „Al. I. Cuza", Iaşi, 2001, 2002.

$CC_2$ – Coresi, *Carte cu învățătură*, 1581, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I, Textul, Bucureşti, Atelierele Socec&Co, 1914.

CCat., – Coresi, *Catehismul*, [Braşov, c. 1560], în *** *Texte româneşti din secolul al XVI-lea*, I. *Catehismul* lui Coresi, II. *Pravila* lui Coresi, III. *Fragmentul Todorescu*, IV. *Glosele Bogdan*, V. *Prefețe şi Epiloguri*, ediții critice de Emanuela Buză, Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Ion Gheție, Alexandra Roman Moraru, Florentina Zgraon, coordonator Ion Gheție, Bucureşti, EA, 1982.

CL – Coresi, *Liturghierul*, text stabilit, studiu introductiv şi indice de Al. Mareş, Bucureşti, EA, 1969.

CPrav. – Coresi, *Pravilă*, [Braşov, c. 1560-1562], în *** *Texte româneşti din secolul al XVI-lea*, I. *Catehismul* lui Coresi, II. *Pravila* lui Coresi, III. *Fragmentul Todorescu*, IV. *Glosele Bogdan*, V. *Prefețe şi Epiloguri*, ediții critice de Emanuela Buză, Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Ion Gheție, Alexandra Roman Moraru, Florentina Zgraon, coordonator Ion Gheție, Bucureşti, EA, 1982.

CT – Coresi, *Tetraevanghelul*, 1560-1561, comparat cu *Evangheliarul* lui Radu de la Măniceşti, 1574, ediție alcătuită de Florica Dimitrescu, Bucureşti, EA, 1963.

Ev. 1551-1553 – *Evangheliarul slavo-român* de la Sibiu, 1551-1553, studiu introductiv filologic de acad. Emil Petrovici, studiu istoric de L. Demény, Bucureşti, EA, 1971.

MC – Mihail Moxa, *Hronograf*, publicat şi adnotat de N. Simache şi T. Cristescu, Buzău, 1942.

MLD – *Monumenta Linguae Dacoromanorum. Biblia 1688*, vol. I, *Genesis*, Iaşi, 1988, vol. II, *Exodus*, Iaşi, 1991, vol. III, *Leviticus*, Iaşi, 1993, vol. IV, *Numerii*, Iaşi, 1995, vol. V, *Deuteronomium*, Iaşi, 1997.

NT – *Noul Testament 1648*, reeditat după 340 de ani din inițiativa şi purtarea de grijă a prea sfințitului Emilian, episcop al Alba Iuliei, Alba Iulia, Editura Episcopiei Ortodoxe Române, 1988.


BDD-A6331 © 2003 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:52 UTC)

PO – *Palia de la Orăştie*, 1581-1582. Text-Facsimile-Indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, EA, 1968.

Prav. 1646 – *Carte românească de învăţătură*, 1646, ediţie critică întocmită de Colectivul de drept vechi românesc condus de academician Andrei Rădulescu, Bucureşti, EA, 1961.

Prav. 1652 – *Îndreptarea legii*, 1652, ediţie întocmită de Colectivul de drept vechi românesc condus de academician Andrei Rădulescu, Bucureşti, EA, 1962.

PS – ***Psaltirea Scheiană*** *comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte*, ediţie critică de I.-A. Candrea, vol. II. Textul şi glosarele, Bucureşti, Atelierele grafice Socec&Co, Societatea Anonimă, 1916

## BIBLIOGRAFIE


Antim Ivireanul, *Opere*, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de Gabriel Ştrempel, Bucureşti, Minerva, 1972.

Arvinte, V., *Normele limbii literare în* Biblia de la Bucureşti *(1688)*, în *Biblia 1688*, I, Text stabilit şi îngrijire editorială de Vasile Arvinte şi Ioan Caproşu, Iaşi, Editura Universităţii „Al. I. Cuza", Iaşi, 2001, p. I-CLXXXIV.

Chivu, Gh., Georgescu, Magdalena, Gheţie, I., Moraru, Alexandra, Suciu, Emil, Vîrban, Floarea, Zgraon, Florentina, *Contribuţii la istoria limbii române literare. Secolul al XVIII-lea (1688-1780)*, Cluj, Clusium, 2000.

Chivu, Gheorghe, Costinescu, Mariana, Frâncu, Constantin, Roman Moraru, Alexandra şi Teodorescu, Mirela, *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532 - 1780)*, Bucureşti, EA, 1997.

Ciorănescu, Al., *Dicţionarul etimologic al limbii române* (DER), ediţie îngrijită şi traducere din limba spaniolă de Tudora Şandru Mehedinţi şi Magdalena Popescu Marin, Bucureşti, Saeculum, 2001.

Costinescu, Mariana, Georgescu, Magdalena, Zgraon, Florentina, *Dicţionarul limbii române literare vechi (1640-1780). Termeni regionali* (DLRLV), Bucureşti, EŞE, 1987.

Densusianu, Ov., *Istoria limbii române*, vol. I, *Originile*, vol. II, *Secolul al XVI-lea*, ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, EŞ, 1961.

*Dicţionarul limbii române* (DA), tom I (părţile I-III), II (părţile I-III), Bucureşti 1913-1949.

*Dicţionarul limbii române* (DLR), serie nouă, tom VI-XIV, Bucureşti, 1965-2000.

Gafton, Alexandru, *Relaţia dintre* Noul Testament de la Bălgrad *(1648) şi textul corespunzător din* Biblia de la Bucureşti *(1688)*, în *Biblia 1688*, II, Text stabilit şi îngrijire editorială de Vasile Arvinte şi Ioan Caproşu, Iaşi, Editura Universităţii „Al. I. Cuza", Iaşi, 2002, p. LV-LXXXVI.

Gheţie, Ion, *Baza dialectală a românei literare*, Bucureşti, EA, 1975.

Gheţie, Ion, Mareş, Al., *De când se scrie româneşte*, Bucureşti, Univers Enciclopedic, 2001.

Ivănescu, G., *Problemele capitale ale vechii române literare*, Iaşi, 1947 (1948).

Ivănescu, G., *Istoria limbii române*, Iaşi, Junimea, 2000.


BDD-A6331 © 2003 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:52 UTC)

*Micul dicţionar academic* (MDA), vol. I (A-C), II (D-H), Bucureşti, Univers Enciclopedic, 2002; vol. III (I-Pr), IV (Pr-Z), Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2003.

Mihăescu, H., *Influenţa grecească asupra limbii române până în secolul al XV-lea*, Bucureşti, EA, 1966.

Mihăilă, G., *Studii de lexicologie şi istorie a lingvisticii româneşti*, Bucureşti, EDP, 1973.

Negrici, Eugen*, Antim. Logos şi personalitate*, Bucureşti, Editura Minerva, 1971.

Rosetti, Al., *Istoria limbii române*, I, *De la origini până în secolul al XVII-lea*, ediţia a doua revăzută şi adăugită, Bucureşti, EŞE, 1978.

Rosetti, Al., Cazacu, B., Onu, L., *Istoria limbii române literare,* vol. I, *De la origini până la începutul secolului al XIX-lea*, Bucureşti, Minerva, 1971.

Tamás, L,. *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen*, Budapest, Akadémiai Kiadó Budapest, 1966.

Ursu, N.A., *Noi informaţii privitoare la manuscrisul autograf şi la textul revizuit al* Vechiului Testament *tradus de Nicolae Spătarul (Milescu)*, în *Biblia 1688*, II, Text stabilit şi îngrijire editorială de Vasile Arvinte şi Ioan Caproşu, Iaşi, Editura Universităţii „Al. I. Cuza", 2002, p. I-LIV.

Tiktin, H., *Rumänisch-Deutsches Wörterbuch*, ed. a II-a, überarbeitete und ergänzte Auflage von Paul Miron, Band I-III, Wiesbaden, Otto Harrassoowitz, 1986, 1988, 1989.

## DIALECTAL OVERLAPS IN THE LEXIS OF ANTIM IVIREANUL'S SERMONS

(Abstract)

Antim Ivireanul, metropolitan bishop of Muntenia between 1708 and 1716, is one of the most remarkable figures of the old Romanian culture. Georgian by origin, he came to Muntenia at the end of XVII$^{th}$ century, when cultivated Romanian language was still divided into some literary dialects or variants. In Walachia, Antim came into contact with the muntenian (southern) literary variant, but, due to his clerical vocation and to the fact that he had to learn Romanian as a foreign language, mainly from theological books edited in Moldavia, Transylvania or Walachia, Antim came to know the other Romanian literary variants, too. His works are representative for the muntenian literary variant, but, sometimes, he resorts to linguistic facts proper to northern literary variants. Our paper presents the popular words Antim took from northern literary variants and used in his sermons.

**BDD-A6331 © 2003 Editura Universităţii de Vest**
**Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:52 UTC)**